

Reset. Vlaanderen

RICHTING
EERLIJKE TRANSITIE

Reset.Vlaanderen: aangename kennismaking!

Reset.Vlaanderen is een netwerk van organisaties die werken aan een eerlijke transitie in Vlaanderen. Met 'transitie' bedoelen we de overgang naar een duurzamere manier van leven.

Wat doet Reset.Vlaanderen?

- We zoeken eerlijke en duurzame oplossingen voor sociale, economische én ecologische problemen, die voor iedereen toegankelijk en betaalbaar moeten zijn.
- We betrekken iedereen. Ook mensen in armoede, of werknemers.
- We doen onderzoek. Met de resultaten oefenen we invloed uit op het beleid.
- We geven workshops en doen campagnes en projecten

Wie is Reset.Vlaanderen?

GREENPEACE

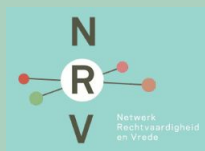
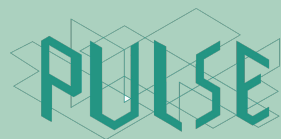
Oikos

RESCOOP
VLAANDEREN

REPAIR
& SHARE

HART
BOVEN
HARD

rikolto mont
VREDESEILANDEN

Reset. Vlaanderen

SAAMO

Cruciale sociaal-ecologische kruispunten in de transitie

Een greep uit de vragen die Reset.Vlaanderen aanpakt in haar strijd voor een eerlijke transitie

Hoe kun je de zorg verduurzamen in de context van een personeelstekort?

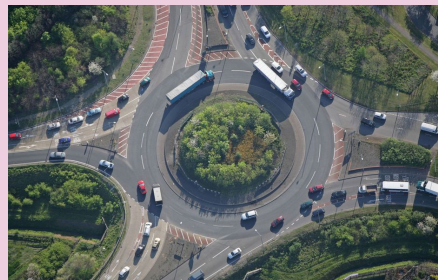
Hoe kunnen we duurzaamheidsmaatregelen ook ten goede laten komen van mensen in armoede?

Hoe kan jouw bedrijf concreet aan de slag om samen energie te winnen met de werknemers?

Waar zitten de good practices rond eerlijke transitie, en hoe kunnen we die voorbeelden uitdragen?

Wat is klimaatrechtvaardigheid?

Klimaatrechtvaardigheid is een term die gebruikt wordt om de opwarming van de Aarde te duiden als een ethische, politieke en juridische kwestie, eerder dan als een louter probleem van het fysieke milieu. Daartoe worden de gevolgen van de klimaatverandering getoetst aan principes van ecologische en sociale rechtvaardigheid, zoals gelijkheid, mensenrechten, rechten van gemeenschappen en minderheden, en de historische verantwoordelijkheid voor klimaatverandering.

Sociale rechtvaardigheid en klimaatadaptatie in Vlaanderen

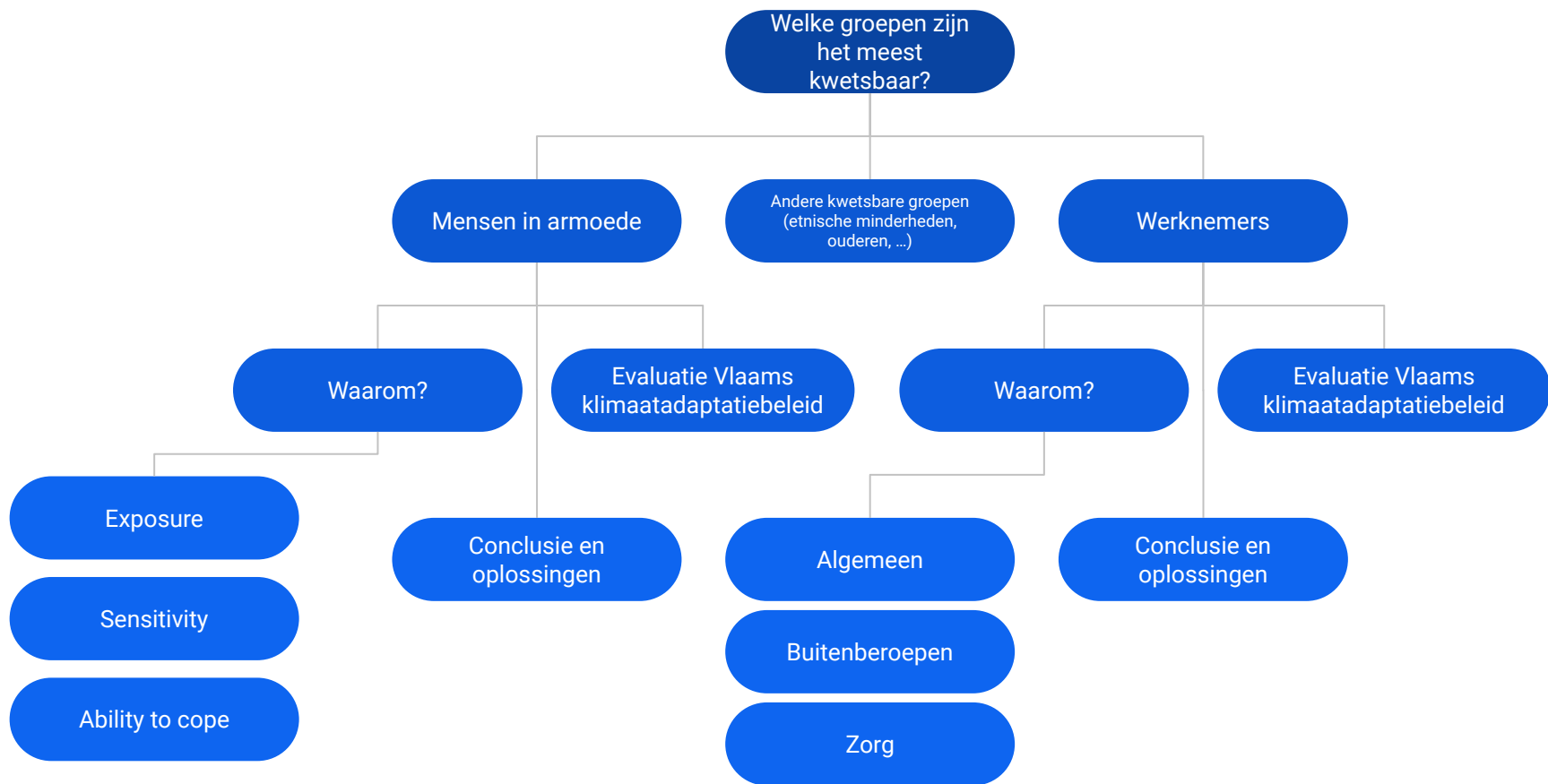

Table 4: Identification of groups vulnerable to climate change in the three case-study areas

Vulnerable Group	York	Highland	Islington
• Older people (especially those over 75 years old), whether living on their own or in a care home	✓	✓	✓
• Children and young people who are more vulnerable to high levels of ozone and fine particles which increase in concentration with higher temperatures			✓
• People suffering from chronic and severe illness (including mental illness)	✓	✓	✓
• People who are unable to adapt their behaviour (including those with Alzheimer's disease, with a disability or bed-bound; babies and very young people)	✓	✓	✓
• Disabled people living alone	✓	✓	
• Individuals with outdoor jobs		✓	✓
• People who are over-vulnerable (e.g. living in a flood risk area, in temporary accommodation such as a caravan, in a top-floor flat (where overheating is a potential threat) or homeless	✓	✓	✓
• People living in poor housing which is less resilient to flooding	✓	✓	✓
• People living in remote rural areas		✓	
• People for whom English is not their first language	✓		✓
• People on low incomes, with insurance risks, etc.	✓	✓	
• Transient communities such as gypsies and travellers, short-term renters.	✓		

Source: SQW, 2011

Climate vulnerability is influenced by three primary factors:

EXPOSURE

Contact between a person and one or more climate change-related hazards, such as heat waves, wildfires, or floods. For example, outdoor workers might face more frequent and longer exposure to extreme heat. Persons who live or work along the coast could be at risk from sea level rise, flooding, and storm surge.

SENSITIVITY

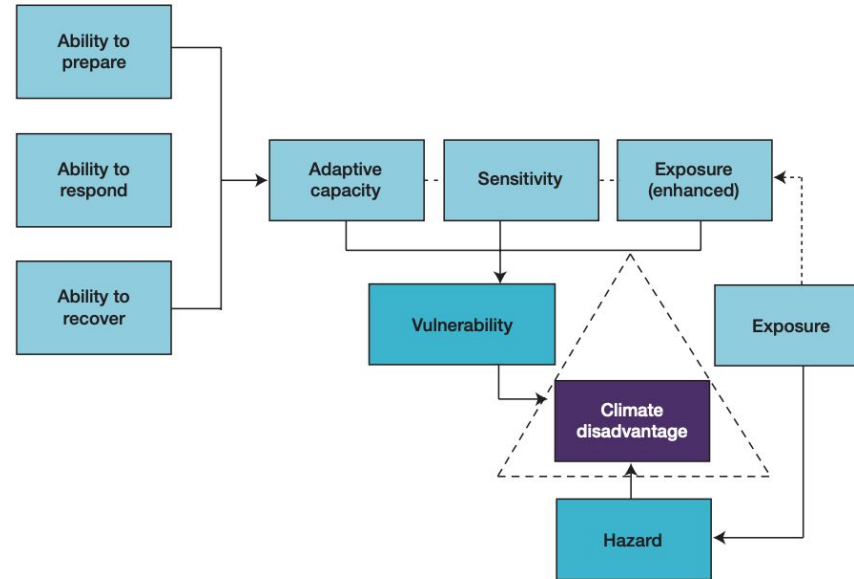
The degree to which people are negatively affected by climate hazards if exposed. For example, people with pre-existing medical conditions such as asthma are more likely to have poor outcomes when exposed to poor air quality associated with climate change. Because of their developing airways, children who breathe in wildfire smoke are more likely to be affected than are adults.

ABILITY TO ADAPT

The ability of people to adjust to potential hazards, take advantage of opportunities, or respond to the consequences of climate hazards. This is often directly related to the material or social resources a person or community might draw upon to avoid or lessen risk. For example, older adults might have difficulty walking or lack transportation. This could make it hard for them to get to cooling centers.

Bron: [Justice, Equity, Diversity, and Inclusion in Climate Adaptation Planning \(CDC and APHA USA\)](#)

Figure 2: Conceptual framework from *Climate change, justice and vulnerability* report

Source: Lindley, et al., 2011

Ongelijke gevolgen van de klimaatcrisis voor mensen in armoede

Ongelijke gevolgen van de klimaatcrisis

Ongelijke kwetsbaarheid en weerbaarheid

Kwetsbaarheid hangt sterk af van:

- **Blootstelling** (exposure):
waar men woont
- **Gevoeligheid** (sensitivity):
gezondheidssituatie, socio-eco positie
- **Weerbaarheid** (ability to cope):
mogelijkheid om zich te beschermen

Ongelijke gevolgen van de klimaatcrisis

Ongelijke kwetsbaarheid en weerbaarheid

... ook in België

**Hoe milieuongelijkheid op zich ongelijk kan zijn:
blootstelling aan milieuvervuilende stoffen bij
buurtbewoners van industriezones**

Bert Morrens, Ilse Loots, Liesbeth Bruckers, An Colles, Elly Den Hond, Greet Schoeters, Vera Nelen, Isabelle Sioen, Dries Coertjens, Kim Croes, Nicolas Van Larebeke, Willy Baeyens

Chemistry, Analytical, Environmental & Geo-Chemistry

EVALUATIE VAN DE SOCIO-ECONOMISCHE IMPACT VAN KLIMAATVERANDERING IN BELGIË

STUDIE IN OPDRACHT VAN DE NATIONALE KLIMAATCOMMISSIE

Samenvatting voor beleidsmakers

Koen De Ridder¹, Koen Couderé², Mathieu Depoorter³, Inge Liekens¹, Xavier Pourria³, David Steinmetz³, Eline Vanuytrecht¹, Katelijne Verhaegen³, Hendrik Wouters¹

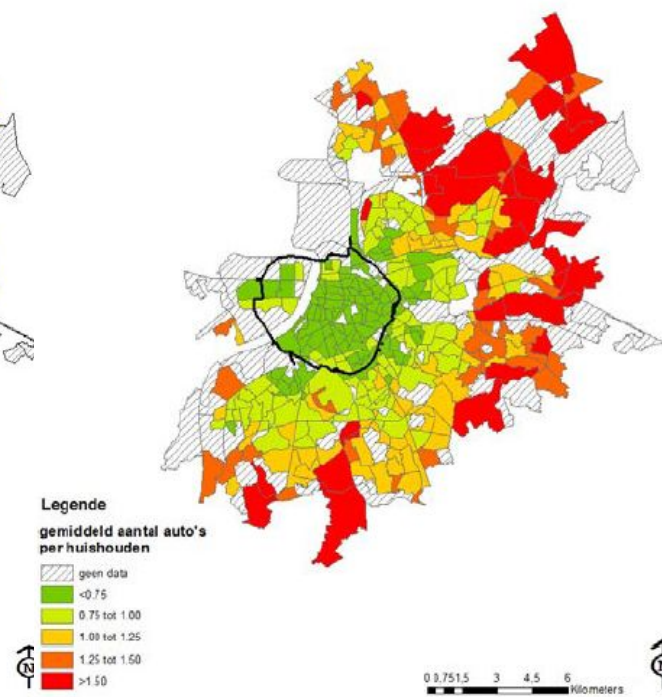
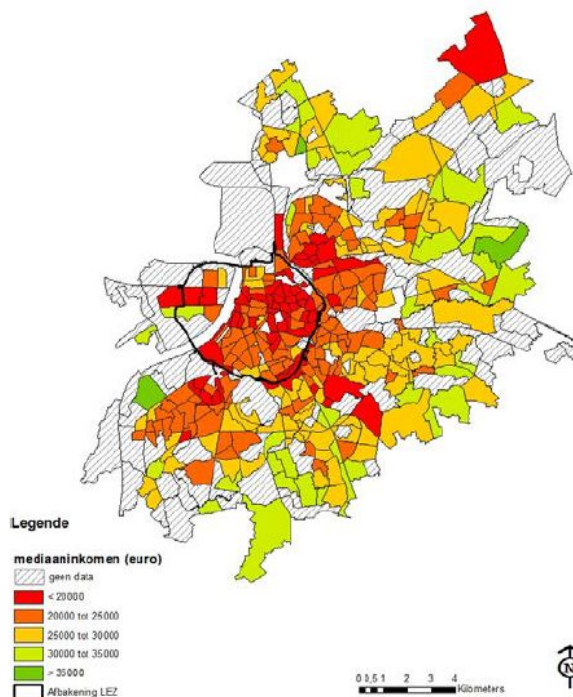
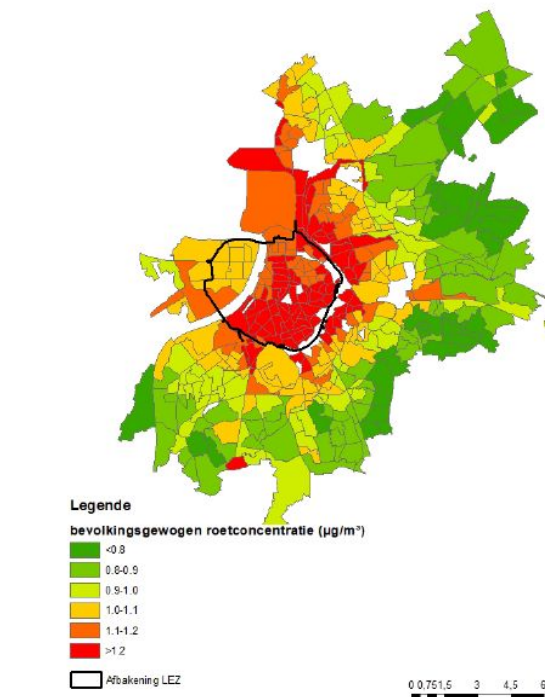
Duurzaamheid en armoede

EEN BIJDRAGE AAN POLITIEK DEBAT EN POLITIEKE ACTIE

TWEEJAARLIJKS VERSLAG 2018-2019

**STEUNPUNT TOT BESTRIJDING VAN ARMOEDE,
BESTAANSONZEKERHEID EN SOCIALE UITSLUITING**

Bron: Dep. Omgeving & VMM (2020)

NEWS

More action needed to protect Europe's most vulnerable citizens from air pollution, noise and extreme temperatures

Targeted action is needed to better protect the poor, the elderly and children from environmental hazards like air and noise pollution and extreme temperatures, especially in Europe's eastern and southern regions. A European Environment Agency (EEA) report published today warns that the health of Europe's most vulnerable citizens remains disproportionately affected by these hazards, despite overall improvements in Europe's environmental quality.

European Environment Agency

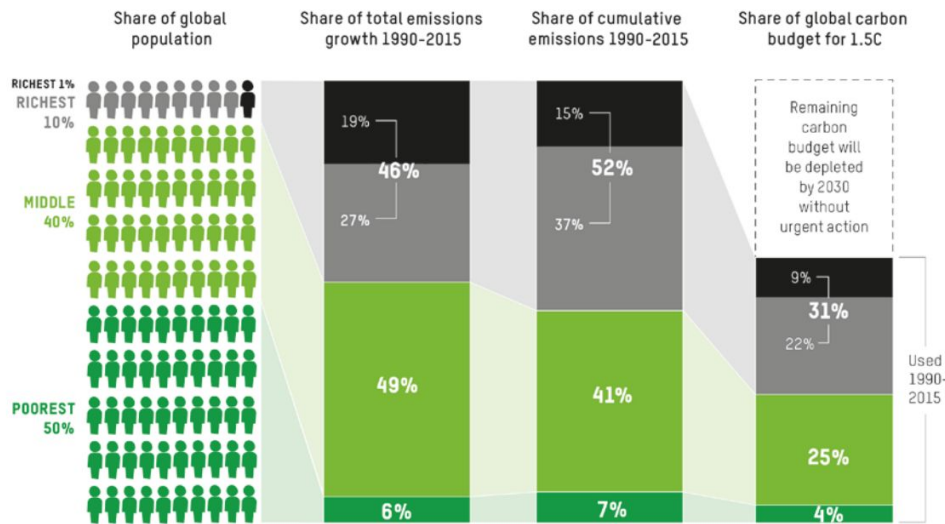
Extreme temperatures pose health risks to everyone, but have greater impacts on some people due to their age or state of health. **Individuals' ability to avoid, or cope with these hazards is also influenced by their income, employment status or level of education.** The EEA report assesses the links between social and demographic inequalities and exposure to air pollution, noise and extreme temperatures at various scales in Europe.

Ongelijke verantwoordelijkheid

Tussen mensen

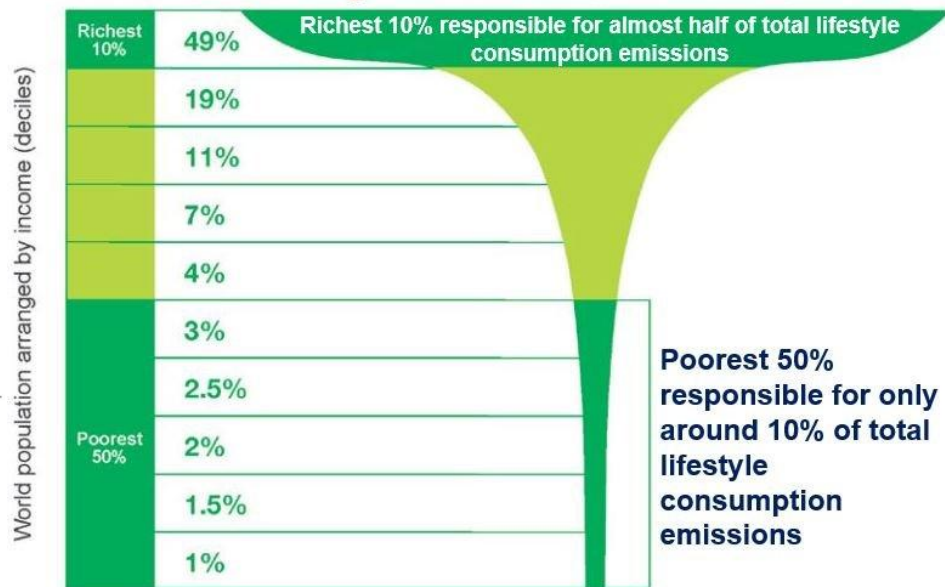
- Wereldwijd

Figure 6: Summary of headline findings from Oxfam and SEI's new research

Per capita income threshold (\$PPP2011) of richest 1%: \$109k; richest 10%: \$38k; middle 40%: \$6k; and bottom 50%: less than \$6k.
Global carbon budget from 1990 for 33% risk of exceeding 1.5C: 1,205Gt.

Percentage of CO₂ Emissions by World Population

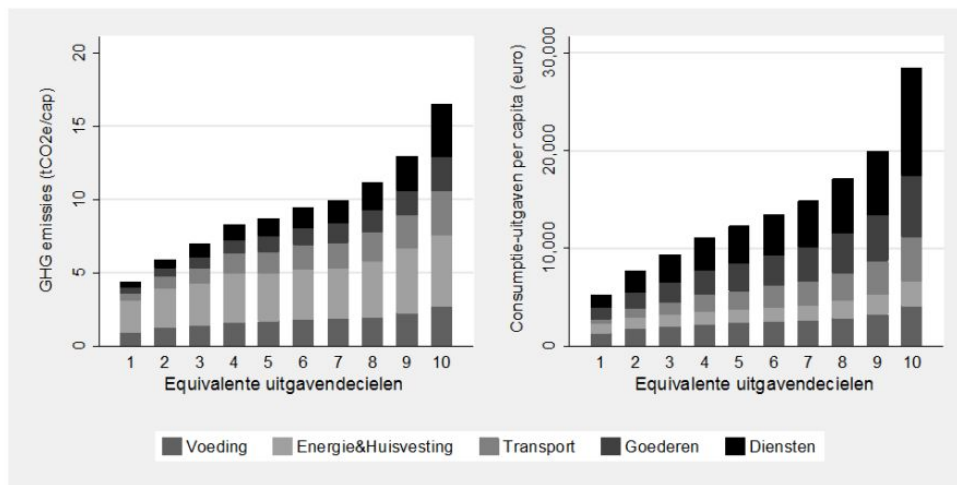
Bron: Oxfam (2020) Confronting Carbon Inequality

Ongelijke verantwoordelijkheid

Tussen mensen

In België

Figuur 1: De verdeling van per capita emissies (links) en verdeling van per capita consumptie-uitgaven (rechts) over equivalente uitgavendeelen voor personen in een Belgisch huishouden,

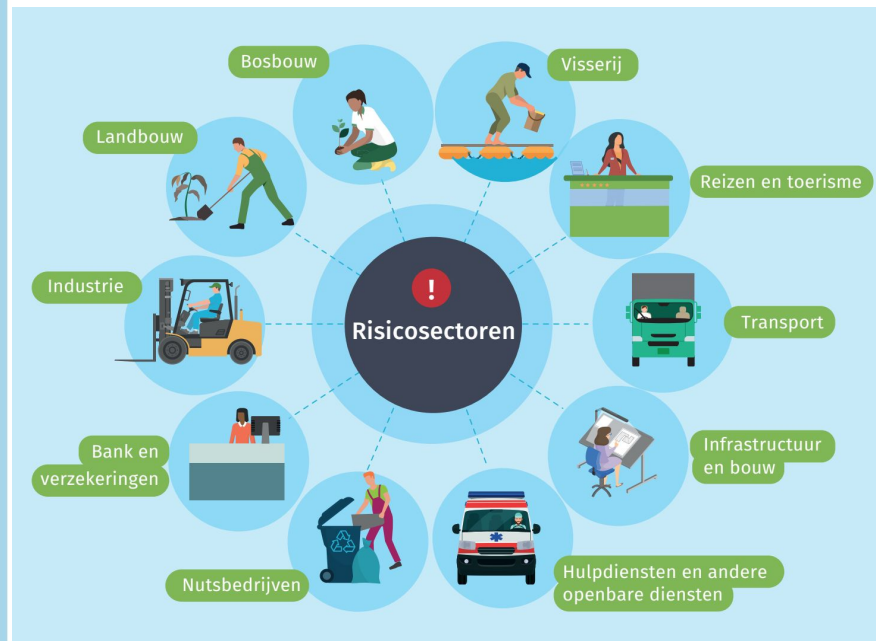
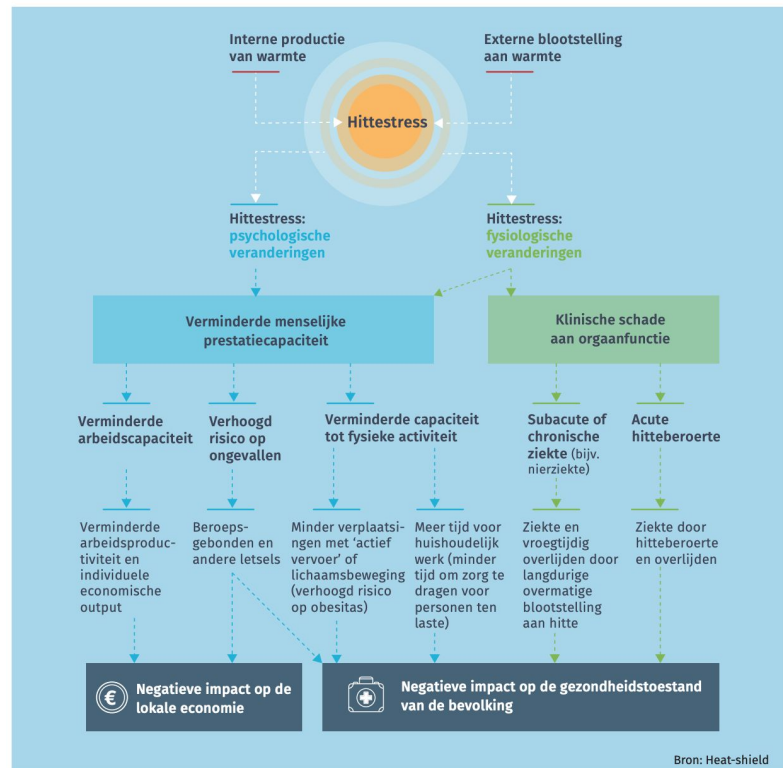
2014.

Ongelijke gevolgen van de klimaatcrisis voor werknemers

Afb. 8 - Kader van causale trajecten voor directe gevolgen van hitte op werknemers²¹

Heatwaves as an occupational hazard

The impact of heat and heatwaves
on workers' health, safety
and wellbeing and on social
inequalities

Claudia Narocki

etui.

New report

Increase in heat stress predicted to bring productivity loss equivalent to 80 million jobs

Global warming is expected to result in an increase in work-related heat stress, damaging productivity and causing job and economic losses. The poorest countries will be worst affected.

Klimaatadaptatie in de zorg

Onderzoek zomer '21

Our heat plans are working really well, so there is less excess mortality. The residents are given more drinks with breakfast and between meals, exercises are replaced by refreshing foot baths and all food is freshly prepared. Hot meals are sometimes replaced with salads, although the residents are not very keen on them (laughs). The difficulty is that all this means more work."

- Dennis De Meyer, nurse in a residential care home.

In our workplace the problem of heat has evolved in the past several years from an issue requiring work to a constant concern. On hot days, preventing dehydration is of the utmost importance.

- Patricia Langoiroux, nurse in a residential care home.

Reset.Vlaanderen sprak met werknemers in de zorg **over de impact die klimaatverandering heeft op hun werk. Wat zijn hun ervaringen en bezorgdheden?** Hoe gaan we in gesprek over aanpassingen die we moeten doen in een veranderend klimaat?

- draagvlak rond klimaatverandering vergroten: focus op adaptatie
- Paradox 1: werkdruk
- Paradox 2: verouderde gebouwen

Reset. Vlaanderen

Sociale rechtvaardigheidstoets Vlaams Klimaatadaptatiebeleid

An Adaptation Justice Index

4 dimensies van
klimaatrechtvaardigheid
in de context van
adaptatie

1. Erkenningsrechtvaardigheid
2. Distributieve rechtvaardigheid
3. Procedurele rechtvaardigheid
4. (Herstel)rechtvaardigheid

zie ['Connecting climate justice and adaptation planning: An adaptation justice index'](#)

(Juhola et al., 2020)

Erkenningsrechtvaardigheid

De erkenning van de pluraliteit van maatschappelijke actoren en hun verschillende behoeften, verlangens en mogelijkheden tot aanpassing.

Indicatoren:

1. De strategie erkent dat de adaptatiebehoeften van groep tot groep verschillen.
2. De strategie erkent het effect van bestaande maatschappelijke structuren op kwetsbare groepen bij de adaptatie aan de gevolgen van klimaatverandering.
3. De strategie erkent dat adaptatie een manier is om fundamentele mensenrechten te waarborgen.

Distributieve rechtvaardigheid

Hoe klimaateffecten in de samenleving worden verdeeld, of hoe aanpassingsmaatregelen en hun effecten, zowel negatieve als positieve, over de samenleving worden verdeeld.

Indicatoren:

1. Er wordt een risicobeoordeling uitgevoerd
2. Er is een proces voor het identificeren van kwetsbare groepen
3. Er is een proces dat de verdeling van de voordelen van adaptatie beoordeelt.
4. Er is een proces dat beoordeelt hoe de kosten van adaptatie worden verdeeld
5. De strategie identificeert de mogelijke verdeling van negatieve effecten van adaptatiemaatregelen.

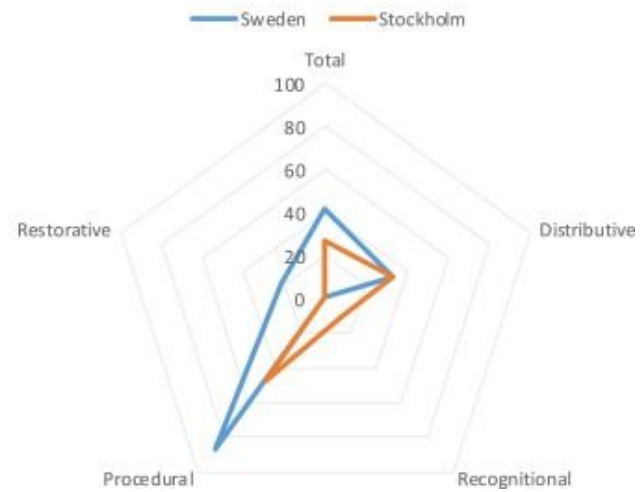
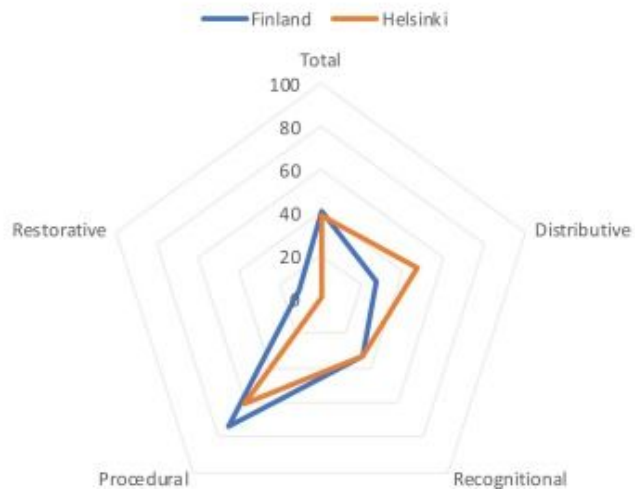
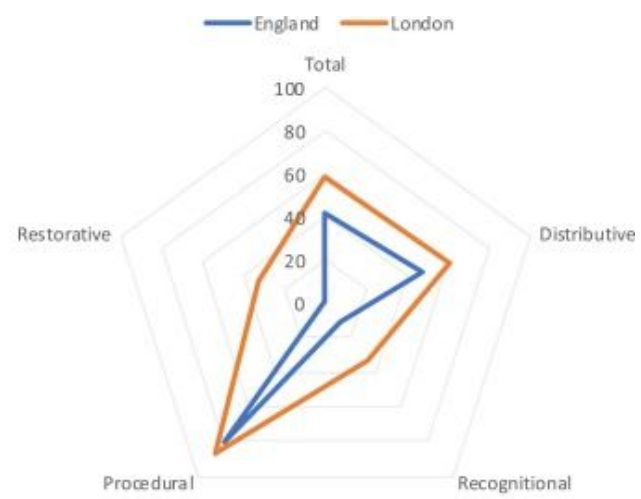
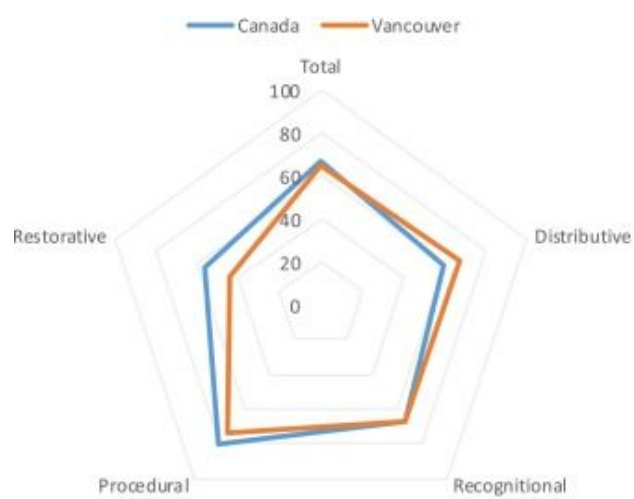
Procedurele rechtvaardigheid

Verwijst naar de eerlijkheid
in het proces van
klimaatadaptatie

Indicatoren:

1. Adaptatiestrategie: wie neemt deel aan het strategieproces?
2. Aan de adaptatiestrategie is in verschillende fasen van het proces deelgenomen.
3. De strategie wijst verantwoordelijkheden in verband met adaptatie toe
4. De adaptatiestrategie heeft een gestructureerd plan voor deelname aan de uitvoering.
5. De adaptatiestrategie heeft een plan voor het bijwerken en evalueren van de strategie.

Hefbomen voor een sociaal rechtvaardig klimaatadaptatiebeleid in Vlaanderen

Algemeen

Rechtvaardige adaptatie principes

Bron: Brisley, R., Welstead, J., Hindle, R., & Paavola, J. (2012). *Socially just adaptation to climate change*. Joseph Roundtree Foundation, York, UK.

- Rekening houden met de **huidige en toekomstige gevolgen** van klimaatverandering;
- Inzicht in de verschillende factoren die bijdragen tot kwetsbaarheid;
- Vaststellen van de samenstelling van de **kwetsbare groepen** die waarschijnlijk zullen worden getroffen;
- Het **betrekken van de gemeenschappen** die het meest waarschijnlijk zullen worden getroffen bij het ontwikkelen en plannen van activiteiten in verband met aanpassing;
- **Beoordelen van de mogelijke negatieve gevolgen** van klimaatverandering voor kwetsbare groepen en het vaststellen van gerichte adaptatiemaatregelen om de kwetsbaarheid aan te pakken.

Mensen in armoede

Wonen als motor van de transitie!

- Inzetten op sociale en energievriendelijke huisvesting
- Zie [visietekst 'een sociaal-ecologisch woonbeleid'](#) van Reset.Vlaanderen, Oikos Denktank, en SAM (Steunpunt Mens en Samenleving)
- Daarnaast:
 - Vermijden Mattheuseffecten
 - Armoedetoets bij (adaptatie)maatregelen

Werknemers

OM DE NEGATIEVE GEVOLGEN VOOR WERKNEMERS TE VERMIJDEN OF TOT EEN MINIMUM TE BEPERKEN, MOETEN VAKBONDEN:

▶ Regionale en lokale overheden en werkgeversorganisaties oproepen om samen met vakbonden de mogelijke negatieve gevolgen van de klimaatverandering voor de regionale economische situatie en de werknemers in kaart te brengen en te beoordelen (gezondheid, arbeidsomstandigheden, banenverlies, behoefte aan nieuwe kwalificaties).

▶ De goedkeuring bevorderen van strategieën en beleidsmaatregelen voor economische diversificatie op lange termijn die een herkwalificatie en overplaatsing van werknemers naar groeisectoren mogelijk maken en sociale beschermingsmaatregelen omvatten voor degenen die in de meest getroffen gebieden achterblijven.

▶ De regionale overheden oproepen om een dialoog aan te gaan over de uitwerking van regionale en lokale aanpassingsstrategieën. Ervoor zorgen dat vakbonden worden betrokken bij de uitwerking, uitvoering en opvolging ervan om de belangen van de werknemers te verdedigen.

OM DE NEGATIEVE GEVOLGEN VOOR WERKNEMERS TE VERMIJDEN OF TOT EEN MINIMUM TE BEPERKEN, MOETEN VAKBONDEN:

▶ Overheden en werkgevers oproepen om een dialoog op gang te brengen die de risico's en opportuniteiten in verband met de klimaatverandering op sectoraal niveau in kaart brengt en beoordeelt, op het vlak van werkgelegenheid, vereiste vaardigheden en competenties, maar ook op het vlak van gezondheids- en veiligheidsrisico's.

▶ Op basis daarvan overheden en werkgevers oproepen om in samenwerking met de vakbonden coherente en doeltreffende sectorale aanpassingsstrategieën op te stellen, bv. om specifieke vaardigheden en competenties te ontwikkelen, gezondheids- en veiligheidsrisico's te voorkomen, om in de toekomst werkgelegenheid te waarborgen.

▶ Werkgeversorganisaties oproepen om collectieve onderhandelingen op te starten en te onderhandelen over sectorale collectieve overeenkomsten die tot doel hebben werknemers te beschermen en hun werkwijze aan te passen (gezondheids- en veiligheidsvoorschriften, preventiemaatregelen, aanvullende beschermingsmiddelen enz.).

▶ Werknemers informeren over de risico's voor hun gezondheid in verband met de opwarming van de aarde en de mogelijke gevolgen daarvan voor hun sector en hun arbeidsomstandigheden. Informatieve folders of gidsen opstellen over best practices en noodzakelijke beschermingsmaatregelen.

Bron: ETUC - Een gids voor vakbonden: Aanpassing aan de klimaatverandering en de arbeidsmarkt

Reset. Vlaanderen

RICHTING
EERLIJKE TRANSITIE